



---

---

## ПЕДАГОГІЧНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА: СВІТОВИЙ КОНТЕКСТ

УДК 373.5.015.311:613(73)

### ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ЗАЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ШКОЛАХ США

Олеся Дмитрієва, Олександра Фомовська

*Статтю присвячено дослідженню особливостей реалізації державних програм залучення батьків до формування здорового способу життя учнів американських шкіл. З'ясовано, що головними засобами реалізації цих програм є: спілкування колективу школи з батьками учня, підтримка навчання учнів у сім'ї, підтримка виховного впливу батьків, участь батьків у прийнятті рішень у школі, надання різноманітних волонтерських можливостей батькам, співпраця школи та батьків з місцевою громадою. Виявлено, що програм та заходів з покращення здоров'я учнів позитивно впливало на дотримання дітьми (та їхніми батьками) здорового способу життя, а також налагодження партнерських стосунків між школою, сім'єю та громадою. Обґрунтовано перспективи подальших розвідок у цьому напрямку.*

*Ключові слова: здоровий спосіб життя, школа, учні, державні програми залучення батьків, Сполучені Штати Америки.*

Процес взаємодії школи, сім'ї та громади у формуванні здорового способу життя учнів середньої школи в Сполучених Штатах Америки передбачає обов'язкове врахування певних факторів, таких, як: готовність педагогічного колективу працювати з батьками; налагодження зв'язків із сім'ями учнів, зважаючи на расову й етнічну різноманітність американського населення; роль та місце громади у формуванні здорового способу життя учнів американських середніх шкіл тощо. Так, у 1997 р. Державна асоціація батьків та вчителів (National Parent Teacher Association) спільно з фахівцями Національної мережі партнерських шкіл (National Network on Partnership Schools) розробили Державні стандарти програм залучення батьків (National Standards for Parent Involvement Program). Уважаємо за доцільне підкреслити, що ми аналізували Державні стандарти програм залучення батьків, акцентуючи увагу на можливості їхнього втілення з метою покращення рівня здоров'я, формування здорового способу життя та профілактики шкідливих звичок серед учнів та їхніх батьків.

Американські вчені Д. Алленсворс, М. Еллісон, Х. Едельман, Д. Менлі, Е. Маркс, Дж. Лір, О. Прайс досліджуючи теорію і практику формування здорового способу життя школярів в освітніх закладах Сполучених Штатів Америки, та дослідники процесу взаємодії школи, сім'ї та громади в процесі формування здорового способу життя дітей і підлітків (Ш. Майкл, Х. Крайдер,



Дж. Епштейн, Р. Олендер) наголошували на важливості втілення стандартів для програм залучення батьків у середніх школах в Сполучених Штатах Америки.

Мета статті – визначити особливості реалізації Державних стандартів програм залучення батьків до процесу формування здорового способу життя в американських школах.

Від того, наскільки відкритими та безпроблемними будуть стосунки між школою та батьками, залежить можливість подальшої співпраці навчального закладу із сім'єю учня. Так, у першому Державному стандарті програм залучення батьків наголошено на важливості спілкування колективу школи з батьками учня (Communicating), яке повинно бути обопільним, регулярним та змістовним.

Узагальнюючи досвід американських педагогів у цій галузі [1; 5; 7], виокремимо традиційні та інноваційні форми й методи спілкування з батьками: проведення шкільних конференцій, батьківських зборів; особисті зустрічі вчителя з батьками; надання усної та письмової (друкованої та електронної) інформації щодо реалізації шкільних програм з оздоровлення та інших видів діяльності, спрямованих на формування здорового способу життя в межах та за межами школи (шкільні газети, брошури, поштові та електронні листи, смс-повідомлення, телефонні дзвінки, розміщення інформації на веб-сайті школи, повідомлення для батьків на місцевих радіо- та телебаченні тощо); надання батькам результатів перевірки стану здоров'я учнів (зору, слуху, індексу маси тіла тощо) та подальших рекомендацій фахівців.

Прикладом новаторства в процесі залучення батьків до шкільного життя дітей (учнів середньої школи) у шкільному окрузі Шелбі (Shelby County School District) міста Мемфіса, штат Теннессі, є запровадження шкільною адміністрацією Віртуального кафе (Virtual Café) – он-лайн ресурсу, на якому батьки мають можливість переглянути шкільне меню на кожен день, інформацію щодо поживних речовин (nutrition information) у кожній страві, побачити, які страви вибирала їхня дитина, та оплатити шкільні обіди он-лайн [6]. Зазначимо, що надання учням інформації щодо правильного та раціонального харчування на уроках здоров'я (та в сім'ї), перевірка батьками рівня засвоєння та використання її на практиці (через Віртуальне кафе) спільні зусилля навчального закладу та сім'ї (через он-лайн спілкування колективу школи з батьками учня) посприяли підвищенню ефективності процесу формування здорового способу життя учнів.

Одним із найголовніших завдань батьків є виховання дітей, проте кожна сім'я потребує допомоги під час реалізації цього завдання. Наступним Державним стандартом програм залучення батьків є підтримка виховного впливу батьків (Parenting) шкільним колективом через надання педагогічної освіти батькам, надання інформації щодо важливості здорового способу життя та допомоги у створенні в сім'ї атмосфери, яка б підтримувала учнівський потенціал та здоровий спосіб життя дітей і підлітків.

Варто зауважити, що реалізація цього Державного стандарту програм залучення батьків у Сполучених Штатах Америки здійснювалася за трьома напрямками:

– організація адміністрацією школи спільно з громадськими



організаціями батьківських семінарів, конференцій, зустрічей із лікарями, психологами та фахівцями в галузі здорового способу життя, присвячених проблемі раціонального харчування та важливості фізичних навантажень, запобігання стресу, профілактики шкідливих звичок серед учнів тощо;

- проведення колективом школи та учнями низки заходів, присвячених проблемі формування здорового способу життя в громадських закладах - на підприємствах, у магазинах, релігійних організаціях - місцях перебування дорослих (батьків);

- створення сімейного ресурсного центру (family resource center) при школі, зосередженого на питаннях дитячого та підліткового здоров'я та здорового способу життя всієї сім'ї [1; 5; 6].

Зазначимо, що на початку ХХІ ст. сімейні ресурсні центри були популярними та поширеними в усіх штатах Америки, наприклад, у 2010-2011 рр. у штаті Теннессі функціонувало 103 сімейних ресурсних центри, які обслуговували 113,727 учнів та їхні сім'ї з 68 шкільних округів із метою допомоги сім'ям через надання необхідної інформації та тренінгу з питань освіти, здоров'я та здорового способу життя, працевлаштування й соціальних послуг. Більше половини (67 сімейних ресурсних центрів) співпрацювали з лікарями та соціальними організаціями місцевої громади й надавали медичну та психологічну допомогу (консультації психолога, перевірка зору, послуги стоматолога тощо); 49 сімейних ресурсних центрів фінансувалися в рамках освітніх програм для батьків щодо здорового раціону й інших складників формування здорового способу життя та надавали необхідні й корисні продукти харчування для бідних сімей. Результатом роботи кожного сімейного ресурсного центру було досягнення таких цілей: діти дошкільного віку були підготовленими до вступу до школи; учні - успішними в навчанні; батьки - працевлаштованими; члени сім'ї - здорові, дотримуються здорового способу життя та живуть у безпеці [8].

З огляду на те, що мотивація та заохочення дитини до навчання з боку батьків є особливо важливими для підлітків з 11 до 14-15 років (учнів 6-8 класів) у зв'язку з перехідним періодом у дітей цієї вікової категорії, які, крім стрімкого фізичного росту, складних і суперечливих змін у розумовому, моральному, соціальному та духовному розвитку, характеризуються зниженням інтересу до навчання і шкільного життя, третій Державний стандарт програм залучення батьків було визначено як підтримку освіти учнів у межах сім'ї (Learning at home). Так, головними чинниками реалізації цього стандарту американські фахівці визначили: наявність домашніх завдань, які потребують інтерактивної, спільної роботи учнів із членами сім'ї (усні та письмові домашні завдання з предмету освіта здоров'я, обговорення з членами сім'ї та спільна підготовка проєктів із профілактики паління, вживання алкоголю та наркотиків тощо); надання рекомендацій батькам щодо регулярного залучення дітей до роботи в сім'ї, яка б формувала здорові звички та здоровий спосіб життя (спільне з дітьми приготування домашньої їжі, покупка корисних продуктів харчування, робота на городі, прогулянки пішки) [6].

Ґрунтуючись на аналізі науково-педагогічних джерел, ми дійшли висновку, що види взаємодії школи, сім'ї та громади в процесі ефективного



формування здорового способу життя учнів середньої школи Сполучених Штатів Америки залежать від окремої школи, проте більшість американських середніх шкіл надають різноманітні волонтерські можливості батькам (Volunteering), тобто виконують четвертий Державний стандарт програм залучення батьків, яке має бути бажаним та підтримуватися навчальним закладом. Зауважимо, якщо в початковій школі 63% батьків відвідували позашкільні заходи та брали участь у шкільних програмах як волонтери, то в середній школі кількість учнів, батьки яких були активно залучені в шкільне життя та добровільно допомагали на таких заходах, зменшувалася майже вдвічі (38%) [3].

Але попри те, що рівень батьківського залучення до шкільного життя учнів знижувався з роками, у процесі формування здорового способу життя підлітків особливе місце відводилося волонтерській роботі батьків у шкільних та позашкільних програмах з оздоровлення. Саме спільна участь учителів, батьків та підлітків у таких заходах (прогулянки на свіжому повітрі під час перерв, ігри у вихідні на шкільній території, відвідування спортивних програм (танці, аеробіка, карате тощо), робота в шкільному саду) наочно демонстрували виконання вчителями та батьками шкільних рекомендацій щодо фізичних навантажень, здорового харчування, комунікативного обміну між дорослими та підлітками й позитивно впливали на формування здорового способу життя всіх учасників заходів.

Сутність процесу залучення батьків до шкільних програм та заходів щодо формування здорового способу життя учнів середньої школи полягає не лише в спілкуванні та співпраці з колективом школи, виховному впливі, особистому прикладі та підтримці навичок здорового способу життя учня в сім'ї, волонтерстві в шкільних та позашкільних програмах з оздоровлення, а й в участі батьків у процесі прийняття рішень у школі (Decision making). Цей Державний стандарт програм залучення батьків передбачав участь у шкільних батьківських організаціях та спілках, метою яких є профілактика ожиріння, депресивних розладів, руйнівної поведінки серед підлітків (наркотики, алкоголь, паління тощо), насильства та інших факторів, які негативно впливають на дотримання учнями середньої школи здорового способу життя.

Зазначимо, що близько двох третин шкіл мали щонайменше одну шкільну раду з питань здоров'я та здорового способу життя, до складу якої входили, окрім представників школи та учнів, батьки й інші зацікавлені члени місцевої громади. Вони розробили шкільну стратегію щодо вдосконалення процесу формування здорового способу життя учнів і учителів та координували діяльність школи щодо впровадження та підтримки програм і шляхів покращення шкільних умов, функціонування школи, вибору меню для шкільної їдальні тощо [1, с. 130].

Наголосимо, що характерною ознакою американської освіти та пріоритетним напрямком освітньої політики є партнерські відносини між школою, сім'єю та громадою, які мають глибоке історичне підґрунтя в Сполучених Штатах Америки ще з часів колоніального періоду, коли уряд колонії (а іноді навіть місцеві громади) був відповідальний за створення навчальної програми та фінансового забезпечення шкіл [4, с. 6]. Додамо, що на



сучасному етапі розвитку американського суспільства освіту контролюють та фінансують на трьох рівнях: федеральному, штатівському та місцевому [7, с. 3].

Визначаючи процес співпраці школи та батьків із місцевою громадою (Collaboration with the community) (шостий Державний стандарт програм залучення батьків) як спільну участь школи, сім'ї та громади в культурних, соціальних, здоров'язберігаючих, розважальних програмах та заходах [5, с. 16–17], американські школи співпрацюють із місцевими лікарнями, вищими навчальними закладами та громадськими, соціальними, релігійними організаціями.

Так, у 2004 р. у шкільному окрузі Чайно Валлі (Chino Valley school district), який об'єднував 21 початкову школу, 5 середніх шкіл та 4 вищих школи трьох міст (Чайно, Чайно Хілс та Онтаріо) штату Каліфорнія, навчалися біля 32 тис. учнів. За ініціативою місцевої громади там було сформовано Коаліцію здорових мешканців міста Чайно (Healthy Chino Coalition), до складу якої увійшли представники шкіл, громадських та релігійних організацій, бізнес кіл та мешканців міста, які об'єднали свої зусилля для створення та підтримки програм, заходів і кампаній, які допомагають у процесі формування здорового способу життя дітей та дорослих у громаді.

Так, Коаліція здорових мешканців міста Чайно спільно зі своїми партнерами (адміністрацією міста, представниками департаменту охорони здоров'я штату Каліфорнія, шкільним округом Чайно Валлі, Християнською асоціацією молодих людей (Young Men's Christian Association) та місцевих громадських організацій і комерційних підприємств) отримала численні гранти загальною сумою понад 15 млн. доларів США. Як наслідок, було відкрито п'ять сімейних ресурсних центрів та один ресурсний центр для підлітків; проведено пробну програму щодо основ здорового харчування в трьох школах округу; придбано нове обладнання для шкільного спортивного залу [2, с. 71–73].

Отже, можна констатувати, тісна співпраця між трьома виховними інституціями – школою, сім'єю та громадою – в Сполучених Штатах Америки, яка мала історичні традиції (з колоніальних часів), обґрунтовано є одним із головних завдань для всіх навчальних закладів країни на законодавчому рівні; шість Державних стандартів програм залучення батьків (спілкування з батьками; підтримка виховного впливу батьків; підтримка навчання в сім'ї; надання різноманітних волонтерських можливостей батькам; заохочення батьків у процес прийняття рішень у школі та співпраця з місцевою громадою) стали основою для реалізації взаємодії школи, сім'ї і громади в процесі формування здорового способу життя учнів середньої школи Сполучених Штатів Америки.

Перспективами подальших розвідок з цього напрямку є дослідження позитивного досвіду американських педагогів, батьків та громад у процесі формування здорового способу життя учнів середньої школи в Сполучених Штатах Америки та подальша адаптація в Україні окремих пропозицій у цій галузі можуть збагатити та вдосконалити виховний та здоров'язберігаючий аспекти в сучасній українській освіті.



*Список використаних джерел:*

1. Brener N. *The relationship between school health councils and school health policies and programs in U.S. schools* / N. D. Brener, L. Kann, B. Stevenson [et al]. // *Journal of School Health*. – 2004. – V. 74, № 4. – P. 130– 135.
2. *Building healthy communities a school leader's guide for collaboration and community engagement* / California School Board Association and Cities Counties School Partnership, 2009. – 162 p.
3. Child Trends Data Bank. *Parental involvement in school. Indicators on children and youth* [Електронний ресурс]. – Atlanta, GA : Pennyhill Press, 2013. – 14 p. – Режим доступу до документу : [http://www.childtrends.org/wpcontent/uploads/2012/10/39\\_Parent\\_Involvement\\_In\\_Schools.pdf](http://www.childtrends.org/wpcontent/uploads/2012/10/39_Parent_Involvement_In_Schools.pdf). – Заголовок з екрана.
4. *Education in the United States : a brief overview* / U.S. Department of Education, International Affairs Staff. – Washington, D.C. : U.S. Government Printing Office, 2005. – 42 p.
5. Epstein J. *School, family, and community partnerships : preparing educators and improving schools*. – 2<sup>nd</sup> ed. / Joyce Levy Epstein. – Westview Press, 2011. – 656 p.
6. *Parent Engagement : strategies for involving parents in school health* [Електронний ресурс] / Center for Disease Control and Prevention. – Atlanta, GA : U.S. Department of Health and Human Services, Pennyhill Press, 2012. – 28 p. – Режим доступу до документу : [http://www.cdc.gov/healthyouth/adolescenthealth/pdf/parent\\_engagement\\_strategies.pdf](http://www.cdc.gov/healthyouth/adolescenthealth/pdf/parent_engagement_strategies.pdf). – Заголовок з екрана.
7. Robertson E. *A Guide for parents : understanding policies of the public school system in the United States* / Elaine Sutton Robertson. – Author House, 2009. – 75 p.
8. *Summary report : Tennessee's school-based family resource centers 2010–2011* [Електронний ресурс] / Office of school-based support services in the office of early learning, 2012. – Режим доступу до документу : [http://www.tn.gov/education/earlylearning/documents/FRC\\_SummaryReport.DOC](http://www.tn.gov/education/earlylearning/documents/FRC_SummaryReport.DOC). – Заголовок з екрана.